

بقلم : آقای مرتضی مدرسی چهاردهی

سیر حکمت و عرفان در ایران باستان

-۳-

علی سامی در کتاب تمدن ساسانی چنین نوشته است :

بسیاری از استادان و دانشمندان معروف عیسوی در قرن چهارم و پنجم همان ایرانیانی بودند که بدین عیسوی گرائیدند مانند فرهاد رئیس دیرمارمتی در موصل « قرن چهارم » مارابای اول « اوائل قرن ششم میلادی » بولس پارسی رئیس حوزه روحانی نصیبین . (۱)

از مدارس معروف آن زمان یکی مدرسه ای بوده است که بدستور فیروز شهریار ساسانی « ۴۵۹ - ۴۸۳ م » و بدست بارسوما اسقف ایرانی بهمراهی نرسز اسقف دیگر ایرانی در وسط های قرن پنجم در نصیبین ایجاد گردید این مدرسه از مدرسه های مشهور و مهم و شمار طلبه های آن را تا هشتصد تن نوشته اند و همچنین دبستان رها « شمال غربی الجزیره » در قرن چهارم میلادی معروف بود و چون بسیاری از شاگردان این مدرسه ایرانی بودند سپس در کلیسا های ایران مشغول خدمت میشدند بنام « دبستان ایرانیان » نامیده میشد .

از دانشمندان معروف ایرانی که در این مدرسه تحصیل کرده اند اکاسیوس ارامی ، بارسوما مثنای پارسی ، پولس ، ابراهیم مادی و نرسز می باشند در اواخر

۱ - شهر روحانی نشین عیسویان شرقی و مرکز دیگر مهم سریانی در بین النهرین از شهرهای کهن سال بود در حدود العالم چنین وصف شده : « نصیبین خرم ترین شهری است اندر جزیره جای آبادان است و مردم بسیار و اندر وی دیرهاست از آن ترسایان » .

قرن پنجم این مدرسه بسته شد و شاگردان ایرانی بمیهن خود باز گشته و در ایران چندین مدرسه تأسیس نمودند که از آنها ریوارد شر در ناحیه ارجان است که مثنای پارسی متولد شیراز دانشمند نامی در فلسفه ریاست آن را داشته است .

از دانشگاه‌های مهم زمان ساسانیان که تا چند قرن بعد از آنها نیز از مرکز های مهم علمی و طبی و فلسفی شرق میانه بوده است جندی شاپور یا گندی شاپور در خوزستان شمال شرقی شوشتر بود که شاپور اول آنجا را بنا نهاد ، دیگر شاهان ساسانی بر وسعت و ازدیاد کتابهای آن افزودند .

در این دانشگاه فلسفه و طب و حکمت و نجوم تدریس میشد ، ایرانیان درس پزشکی آموخته بسایر نقاط اعزام میگرددید ، در این دانشکده طب یونانی و ایرانی و هندی هر سه تدریس میشد .

انوشیروان - انوشیروان در اصل انوشک روان « جاویدان روان » که برای ذکر خیر و دعای مردگان استعمال میشد ،

کلیله و دمنه - اصل کتاب کلیله و دمنه تألیف بید پای حکیم هندی بزبان سانسکریت بوده و مقصود تنظیم کننده آن از زبان حیوانات اندرز و سخن گفتن این بوده که دابشلیم (۱) زمامدار امور هند را بدین وسیله و بطور ایماء و اشاره از کار های بیرویه باز دارد در زمان انوشیروان برزویه رئیس پزشکان دربار بهندوستان مسافرت مینماید .

نه سال پس از مرگ انوشیروان یکی از ایرانیان عیسوی بنام « بود » این کتاب را بزبان سریانسی ترجمه نمود ، يك نسخه از آن در سال (۱۲۸۷ م) بدست آمد .

بازی شطرنج و نرد - شطرنج از اختراعات دانشمندان هند است و تاریخ

اختراع آن بتحقیق معلوم نیست ولی بطوری که در رساله پهلوی «ماذیکان شترنگ» آمده در زمان انوشیروان حکماء و فرستادگان هند این بازی را بر خسرو عرضه داشتند و از دانشمندان ایرانی چگونگی این بازی را خواستار میشوند. پس از چند روز مهلت بزرگمهر رمز این بازی شاهانه را کشف کرده بعرض انوشیروان رسانید و ضمناً اطلاع داد که بازی دیگری خود لو اختراع کرده که رمز آن را باید دانشمندان هندی پیدا نمایند و آن وینردشیر است که همان بازی تخته راجع به صفحه تخته نرد و طاس و عدد مهره ها توجیهاتی شده که خلاصه آن بشرح زیر است :

تخته نشان زمین و سی مهره نشان سی روز و شبان و پانزده مهره سپید نشان روز و پانزده سیاه نشان شب ، طاس علامت گردش اختران سپهر ، یک خال بر گردانه نشان هرمزد خدای بزرگ یکتا دو خال نشان آسمان و زمین ، سه خال نشانه گفتار و کردار و پندار نیک چهار خال چهار آخشیج و چهار سوی کیتی شرق و غرب و شمال و جنوب ، پنج خال نشان پنج روشنی خورشید - ماه - ستاره - آتش - برق - شش خال نشان شش جشن بزرگ . شش گاهنبار « جشن میدیورزم روز ۱۵ اردی بهشت میدیوشهم ۱۵ تیر ، پیتی شهم روز ۳۰ شهریور ، ایاشریم ، سی ام مهر میدیاریم بیستم دیماه ، همپسندم آخرین روز خمهسه مسترقه » (۱)

نگارنده این سطور گوید. برخی از عارفان ایرانی برای سرگرمی هوشمندان شطرنج عرفا تهیه نمودند ، سخنی چند از پند و اندرز را بصورت شطرنج نوشتند و بارباب ذوق ارمغان دادند .

۱ - آقای سید عبدالحجة بلاغی مؤلف کتاب زندگانی شمس العرفاء چاپ

تهران شطرنج عرفا ترسیم نمود و بچاپ رسانید .

۲ - آقای حاج اسدالله خان محتمش از تربیت شدگان شمس العرفاء شطرنج عرفا تهیه و بچاپ رسانید .

۳ - آقای دکتر نوربخش کرمانی شطرنج عرفا ترسیم کرد و بصورت زیبایی چاپ نمود .

۴ - آقای معصوم علیشاه مدرسی عالم جلالی رساله ای در شطرنج عرفا در دست تألیف دارند که از هر جهت کامل تر از آن سه شطرنج عرفانی است .

اصول پزشکی را در زمان ساسانیان همان روایات و دساتیر اوستا تشکیل میداده باضافه قسمت هائی از طب هندی و یونانی مخصوصاً در اواخر طب بقراط که بآن مخلوط شده بود ، یکی از مؤلفان از روی اوستا چهار هزار و سیصد و سی و سه بیماری گوناگون روحی و جسمی را جمع آوری نموده که در بین بیماریهای جسمانی سردی و خشکی و بوی بد و گرسنگی و تشنگی و پیری و غم و اندوه نیز نام برده شد .

در هوسپارم مطالب بسیاری در باب پزشکی و پزشکان نوشته شده منجمله متذکر گردیده که اهورا مزدا برای هر بیماری گیاههائی آفریده است و با بکار بردن آن ، بیماریها برطرف میگردد است .

در همین نامه برای پزشک بر حسب طبقات مختلف و درجه تبحر پزشکان دستمزد و حق القدم تعیین گردیده که نسبت به شخصیت و شأن و دارائی و ندادارائی اشخاص و هم چنین ناتوانی و شدت بیماری یا عمل جراحی عضوی از اعضاء بدن تغییر مینموده است ، برای درمان سه راه وجود داشته : داروهای طبی و ریسه گیاهان و نباتات : جراحی سوزندان و داغ (۱) کردن دروندیداد این سه راه درمان ذکر

۱ - اینک نیز داغ کردن معمول است در دهات دور افتاده نیز که وسایل بهداشت و

بقیه در صفحه بعد

شده ولی مرحله سومی را درمان های نفسانی و روانی دانسته که با اوراد و اذکار مقدس و ادعیه از روی کتاب های مقدس و دینی اقتباس میشده و اتفاقاً مؤثر می گردیده است .

پزشکان بیماری روحی و نفسانی از پزشکان امراض جسمانی جدا و جزو طبفه روحانیان و موبدان بوده اند عقیده بارواح خبیثه و مضره نامرئی و چشم بد و ناپاک حسودان « نظرزن » و سحر و جادوی دشمن در زمان ساسانیان نیز رائج بوده و از این جهت این گونه بیماران روحانی را نزد موبد می بردند و او آیاتی را که در حق اشه و هیسته یا آریامه یا هائومه نازل شده به بیک بار میخواند و او را از سرتا پا در پارچه سفیدی می پیچید و هر چند یك بار نام اهریمنانی که بنظر موجب ناخوشی و آزار بیمار را فراهم ساخته اند میخواند و بدین وسیله رفع شر آنها را از سر بیمار مینمود (۱) .

نگارنده این سطور گوید جهان گشائی ایرانیان ، عقاید و آراء ملت های گوناگون را در خود هضم نمود .

کلمه و آشور در علوم خفیه استاد و هنرمند بودند ، این کشورها که زیر نفوذ ایران قرار گرفت آراء و معتقدات مردم آن سامان هم منتشر گردید دعانویسی ، جادوگری ، رمالی و سایر رشته های علوم خفیه بصورت های مذهبی در ایران

بقیه از صفحه قبل

جراحی مرتب و مجهزی در دسترس آنها نیست برای دردهای مفاصل کهنه و جلوگیری از بعضی خون ریزی ها - سیاه زخم - دانه داغ - جای دست یا انگشت بریده ، از سوزاندن و داغ کردن استفاده مینمایند یا چشم را که در میاوردند روغن داغ در آن میریختند ولی اطباء با چاقو های الکتریکی عمل داغ کردن را انجام میدهند مانند چاقوئی که برای سوزاندن پلپ دماغ بکار میرود .

باستان تجلی نمود ، چنانکه در کتابهای تاریخ می خوانیم مغان ، موبدان نگهبانان آنها بودند .

دانیال نبی از پیامبران پاك نهاد بنی اسرائیل است ، در نزد کوروش بزرگ و ایرانیان احترام خاصی داشت در تاریخ علوم خفیه علم رمل را باونسبت میدهند ، انتشار این گونه عقاید و آراء بود که روشن فکران ایرانی طلیعه اسلامی را باور داشتند گروهها گروه مردم ایران دیانت اسلام را قبول نمودند .

آنانی که گمان می کنند دعا نویسی ، رمالی و جادوگری در دیانت اسلام بوده است سخت در اشتباه هستند ، از تاریخ آگاه نیستند ، از خصایص روانی ملتها بی گانه می باشند ، هر گاه کتاب مقدس قرآن را بدقت بررسی نمائیم ، شرح احوال و آثار حضرت محمد ص و پیشوایان بزرگ اسلام را خوب بخوانیم خواهیم دانست آن بزرگ مردان با عقاید و آرائی که عقل سلیم باور ندارد مبارزه کردند از این جهت هوشمندان ایران باستان دین اسلام را از جان و دل باور کردند .

پیشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رساله جامع علوم انسانی

بهیچ یار مده خاطر و بهیچ دیار

که بر و بحر فراخست و آدمی بسیار

همیشه بر سگ شهری جفا و جور آید

از آنکه چون سگ صیدی نمیرود بشکار

(سعدی)